

Załącznik nr 1

Polityka Otwartej Nauki

w Instytucie Chemii Fizycznej Polskiej Akademii Nauk

Preambuła

1. **Instytut Chemii Fizycznej Polskiej Akademii Nauk (IChF)** działa na rzecz rozwoju nauki i upowszechniania wiedzy w społeczeństwie realizując praktykę otwartych, powtarzalnych i odpowiedzialnych badań.
2. **IChF** uznaje “otwartość” za jedną z przewodnich zasad i angażuje się w jej promowanie m.in. przez stwarzanie zachęt i wspieranie odpowiednich procesów badawczych oraz narzędzi umożliwiających współpracę. Czyni to także przez tworzenie warunków dla rozwoju nowych modeli pracy oraz nowych relacji społecznych. **IChF** wspiera upowszechnianie wiedzy oraz dostępność i możliwość ponownego wykorzystywania wyników badań, a także promuje otwarty dostęp do publikacji i danych badawczych oraz rozwija konieczną infrastrukturę, oferuje szkolenia i wsparcie inicjatyw dot. otwartej nauki.

Zakres i skutek oddziaływania Polityki Otwartej Nauki

1. Polityka Otwartej Nauki dotyczy wszystkich badaczy afiliowanych przy **IChF**. Jeżeli badania finansowane są przez podmioty trzecie, wszelkie umowy zawarte z ww. podmiotami dotyczące praw dostępu, deponowania i przechowywania mają pierwszeństwo przed przepisami ww. Polityki.
2. Polityka Otwartej Nauki została zatwierdzona przez **Dyrektora IChF** i wchodzi w życie z dniem 03.12.2025 r.

Prawa i obowiązki

Do obowiązków Instytutu Chemii Fizycznej PAN należy:

1. wspieranie i umożliwianie przejścia na Otwarty Dostęp/Otwartą Naukę poprzez edukację, szkolenia i działania zwiększające świadomość, skierowane do badaczy i pozostałych pracowników oraz zapewnienie koniecznej infrastruktury i finansowania tej transformacji. Przejście na Otwartą Naukę i zdobywanie związanych z tym umiejętności powinno być integralną częścią profesjonalnych szkoleń i możliwości rozwoju zawodowego oferowanego badaczom,
2. współpraca z krajowymi repozytoriami **prowadzonymi przez Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego Uniwersytetu Warszawskiego (ICM UW), tj. OPEN (dawniej CeON) i RepOD**, zgodnie z międzynarodowymi standardami, zawierającymi treści cyfrowe i zapewniającymi zaawansowane narzędzia służące wyszukiwaniu, nawigacji i Otwartemu Dostępowi do treści,
3. zapewnienie korzystania z trwałych identyfikatorów (np. DOI, ORCID i inne),
4. powołanie specjalisty ds. zarządzania danymi odpowiedzialnego za wszelkie problemy dotyczące danych, w tym w szczególności za kwestie związane z rozwojem Planów Zarządzania Danymi (DMPs) oraz zgodność z prawem krajowym i europejskim, a także za opiekę nad danymi i pełnienie roli stewarda danych,
5. opracowanie i zapewnienie mechanizmów i usług służących przechowywaniu, zabezpieczeniu, rejestracji, deponowaniu i udostępnianiu danych i innych zapisów, zgodnie z zasadami FAIR oraz ich długoterminowemu przechowywaniu, a także zapewnienie badaczom odpowiedniego doradztwa, w tym modeli Planów Zarządzania Danymi (ang. data management plan, DMP),

6. podejmowanie działań służących wdrażaniu praktyk Otwartej Nauki do procesów rekrutacji, oceny badań oraz kryteriów ewaluacji, a także stwarzanie zachęt i promowanie zaangażowania wykraczającego poza zapewnienie otwartego dostępu do publikacji i danych, takich jak udział w projektach upowszechniających naukę w społeczeństwie, wsparcie otwartego wzajemnego recenzowania oraz wykorzystywanie Otwartych Zasobów Edukacyjnych (OER),
7. monitorowanie zgodności danych w repozytoriach z Polityką Otwartego Dostępu poprzez porównywanie treści repozytorium z informacjami zgromadzonymi w ramach usługi indeksowania oraz poprzez monitorowanie wykorzystania danych (dostęp i pobieranie),
8. przygotowywanie przejrzystych raportów dotyczących łącznych kosztów publikowania w poszczególnych kanałach oraz kosztów indywidualnych publikacji oraz ich upublicznianie. Zaangażowanie w negocjacje dotyczące umów z wydawcami w celu uwzględnienia prawa do publikacji wszystkich artykułów w Otwartym Dostępie lub otwierania ich i natychmiastowego udostępniania przez ścieżkę repozytorium w chwili publikacji. Stwarzanie zachęt, wspieranie nowych i innowacyjnych modeli publikowania w Otwartym Dostępie, w tym wydawców w Otwartym Dostępie, którzy nie pobierają Opłat za Publikację (APC),
9. kompilowanie i przygotowywanie raportów dot. kosztów Zarządzania Danymi Badawczymi,
10. zapewnienie zgodności repozytorium instytutu i innej infrastruktury badawczej z wymaganiami certyfikacji w związku z zasadami FAIR oraz specyfikacją techniczną EOSC,
11. wdrożenie polityki dot. praw własności intelektualnej oraz polityki ochrony danych dla celów wspierania Otwartej Nauki,
12. zachęcanie badaczy do stosowania licencji w najszerszym możliwym zakresie dla danych treści i danych, zgodnie z Planem Zarządzania Danymi (DMP),
13. pogłębianie wiedzy dot. Otwartej Nauki i powiązanych z nią umiejętności, szczególnie wśród doktorantów.

Zakres odpowiedzialności badacza obejmuje:

1. zarządzanie publikacjami, danymi i zasobami edukacyjnymi zgodnie z zasadami i wymogami określonymi w niniejszej Polityce,
2. rejestrowanie nowych projektów badawczych w fazie propozycji w odpowiedniej jednostce Instytutu Chemii Fizycznej PAN w celu zapewnienia odpowiedniego wsparcia instytucjonalnego projektów,
3. zgodność z wymaganiami organizacyjnymi, regulacyjnymi, instytucjonalnymi oraz innymi wymogami umownymi i ustawowymi dotyczącymi wytwarzania, opieki, deponowania, zarządzania oraz dystrybucji i publikowania danych,
4. zapewnienie, aby zasady rządzące obsługą danych (zgodnie z niniejszą Polityką i zaleceniem jednostek finansujących) były zawarte w Planie Zarządzania Danymi,
5. sporządzanie Planu Zarządzania Danymi dla każdego koordynowanego przez nich działania badawczego finansowanego z środków zewnętrznych, jeśli wymaga tego instytucja finansująca,
6. wybór odpowiedniego typu licencji dla prowadzonych badań.

Otwarty Dostęp do Publikacji

Instytut Chemii Fizycznej Polskiej Akademii Nauk:

1. wymaga od badaczy złożenia w **repozytorium OPEN (dawniej CeON)** czytelnej maszynowo, elektronicznej kopii pełnego tekstu (opublikowanego artykułu lub ostatecznej wersji zrecenzowanego manuskryptu przyjętego do publikacji – zwanego także ostateczną wersją autorską), oraz związanych z nim metadanych przed, w czasie, po publikacji lub po upływie okresu embargo narzuconego przez wydawcę (o ile instytucja finansująca grant nie wymaga natychmiastowego zdeponowania, np. program ramowy “Horizon Europe”). Badacze są odpowiedzialni za terminowe zdeponowanie swoich publikacji w repozytorium instytutu. Niniejsze działanie dotyczy także publikacji w otwartym dostępie (“Złota Droga Otwartego Dostępu”),
2. w przypadku “Zielonej Drogi Otwartego Dostępu”, **Instytut Chemii Fizycznej Polskiej Akademii Nauk** wymaga złożenia pełnego tekstu wszystkich ww. publikacji w **repozytorium OPEN (dawniej CeON)**, z oznaczeniem odpowiedniego okresu embargo. W przypadku monografii, zdeponowanie jest obowiązkowe, jednak dostęp może być zamknięty jeżeli instytucja finansująca będzie miała inne wymagania (np. program ramowy “Horizon Europe”),
3. wymaga aby metadane publikacji były dostępne w przypadku publikacji ‘zamkniętych’, w celu zwiększenia ich widoczności. Metadane powinny mieć licencję CC0 lub równoważną, zgodnie z zasadami FAIR (tj. możliwe do wyszukania, dostępne, interoperacyjne i możliwe do ponownego wykorzystania),
4. zachęca badaczy do opublikowania artykułów w formie preprintu przed wysłaniem ich do czasopisma, o ile jest to możliwe.
5. zachowuje prawo własności praw intelektualnych oraz udziela wydawcy wyłącznie praw koniecznych do publikacji. Autorzy proszeni są o zapewnienie Otwartego Dostępu do preprintu lub Ostatecznej Wersji Autorskiej (ang. *Author Accepted Manuscript*, AAM) lub Opublikowanej Wersji (ang. *Version of Record*, VoR) artykułów badawczych w czasie publikacji. O ile to możliwe, wszystkie artykuły badawcze powinny być udostępnione w ramach licencji Creative Commons CC BY 4.0 lub równoważnej.
6. wymaga, aby publikacje powstałe w wyniku badań finansowanych ze środków zewnętrznych spełniały zasady otwartego dostępu określone w niniejszej Polityce, a ponadto, jeśli agencje finansujące naukę nakładają dodatkowe lub bardziej restrykcyjne wymagania, by były one również w pełni uwzględnione przez autorów.
7. zachęca badaczy do zdeponowania w repozytorium publikacji opublikowanych przed datą wejścia w życie aktualnej polityki oraz do szerokiego ich udostępniania tam, gdzie jest to możliwe.

Otwarty Dostęp do danych badawczych

Instytut Chemii Fizycznej Polskiej Akademii Nauk:

1. wymaga od badaczy zdeponowania danych koniecznych do walidacji wyników przedstawionych w publikacjach naukowych, a także istotnych danych cyfrowych wygenerowanych w trakcie implementacji projektów badawczych do **RepOD**. Dane powinny być dostarczane wraz z trwałymi identyfikatorami oraz muszą być skojarzone z publikacjami tam, gdzie jest to tylko możliwe,
2. wymaga, aby dane i usługi realizowane były zgodnie z otwartymi zasadami FAIR (tj. aby były możliwe do wyszukania, dostępne, interoperacyjne i możliwe do ponownego wykorzystania). Dane powinny być także identyfikowalne tam, gdzie jest to możliwe oraz dostępne do wykorzystania.
3. **Repozytoria ICM UW** działają według zasady “tak otwarte, jak to możliwe – tak zamknięte, jak to konieczne”. Jeżeli dane nie mogą być dostępne w sposób otwarty z uwagi na względy prawne, dotyczące prywatności lub inne (np. dane wrażliwe, dane osobowe, plany wykorzystywania komercyjnego, wymóg instytucji udzielającej grantu), powinno to być wyraźnie wskazane,

4. Metadane zapewniające wyszukiwalność danych powinny być dostarczone we wszystkich przypadkach. Metadane muszą zawierać co najmniej: (a) opis danych oraz datę zdeponowania, miejsce ich pozyskania, imię i nazwisko zaangażowanych autorów, okres embargo, jeżeli jest wymagany oraz (b) szczegóły dot. finansowania takie jak nazwa instytucji udzielającej grantu, id projektu, nazwa i akronim,
5. zachęca badaczy do przygotowania Planu Zarządzania Danymi dla każdego działania badawczego, w które są zaangażowani, nawet jeżeli nie wymaga tego instytucja finansująca,
6. wymaga, aby badacze określili prawa do korzystania poprzez przyznanie odpowiednich licencji, tj. CC BY lub CC0 (lub równoważnych),
7. wymaga, aby dane były przechowywane przez 10 lat od daty przyznania trwałego identyfikatora. Jeżeli dane będą musiały być usunięte lub zniszczone po upływie wymaganego okresu archiwizacji lub z przyczyn prawnych lub etycznych, działanie takie musi uwzględniać wszystkie aspekty prawne i etyczne.

Otwarta Nauka i Nauka dla Społeczeństwa

Instytut Chemii Fizycznej Polskiej Akademii Nauk zachęca do przyjęcia praktyk Otwartej Nauki (w zakresie szerszym niż otwarty dostęp do publikacji i danych), takich jak zaangażowanie w projekty upowszechniające naukę, otwarte recenzowanie prac naukowych, tworzenie i korzystanie z otwartych zasobów edukacyjnych, udostępnianie danych i treści na mocy standardowych licencji otwartych itp. oraz monitoruje przyjmowanie ww. praktyk.

Infrastruktura

1. Proponowane repozytorium, tj. **RepOD ICM UW** spełnia standardy jakości (zgodność z OpenAIRE, zasadami FAIR oraz posiada przejrzystą politykę repozytoryjną) oraz powiązane jest z EOSC.
2. **RepOD ICM UW** zarejestrowane jest w odpowiednich rejestrach oraz zapewnia interoperacyjność dzięki wdrożeniu wytycznych OpenAIRE.

Ocena i ewaluacja badań

Instytut Chemii Fizycznej Polskiej Akademii Nauk zobowiązuje się do:

1. podejmowania działań mających na celu rozwijanie – we współpracy z jednostkami Instytutu – ram dla oceny i ewaluacji badań motywujących do utrzymywania jakości badań oraz postępowania i praktyk Otwartej Nauki. Ww. systemy powinny uwzględniać różnice dyscyplinarne oraz ich wpływ na badaczy na różnych etapach kariery,
2. podejmowania działań mających na celu ustanawianie systemu nagród dla badaczy stosujących praktyki Otwartej Nauki (np. dzielenie się wstępnymi wynikami poprzez otwarte platformy, korzystanie z otwartego oprogramowania i innych narzędzi, udział w otwartych projektach opartych na współpracy (nauka dla społeczeństwa), udostępnianie danych itp.).

Szkolenia

Instytut Chemii Fizycznej Polskiej Akademii Nauk zobowiązuje się do organizowania kursów szkoleniowych w celu ułatwienia wdrożenia zasad Otwartej Nauki oraz wyposażenia badaczy, bibliotekarzy i personelu wspierającego w konieczne umiejętności

i fachową wiedzę. Ww. szkolenia powinny uwzględniać umiejętności konieczne do publikowania w otwartym dostępie, zarządzanie danymi zgodnie z FAIR i otwartymi danymi, uczciwość badań naukowych, powtarzalność i otwartą naukę.

Monitorowanie Polityki Zgodności oraz ważność Polityki

1. IChF ustanowi instytucjonalną organizację pracy oraz określi zakres odpowiedzialności na poziomie instytucjonalnym za monitorowanie zgodności z Polityką.
2. Niniejsza Polityka będzie rewidowana i aktualizowana przez **Dyrektora IChF**, co najmniej raz na **dwa lata**.

GLOSARIUSZ

- **Złota Droga Otwartego Dostępu**: proces polegający na uzyskaniu otwartego dostępu poprzez publikację w czasopiśmie z otwartym dostępem (publikowanie w otwartym dostępie)
- **Zielona Droga Otwartego Dostępu**: proces polegający na uzyskaniu otwartego dostępu do publikacji poprzez repozytorium o otwartym dostępie (znany także jako “samodeponowanie”)
- **Czytelna maszynowo kopia publikacji**: publikacja w formacie, który jest zrozumiały i może być przetwarzany przez komputer
- **Metadane**: deskrytory, które umożliwiają opis, śledzenie zdeponowanego materiału, korzystanie z niego i zarządzanie nim, jak np. tytuł publikacji, autor/autorzy, afiliacja instytucjonalna, nazwa czasopisma, które przyjęło publikację)
- **Otwarta Recenzja**: termin może odnosić się do mechanizmu recenzji naukowej, w której zarówno tożsamość recenzenta jak i autora są wzajemnie znane na etapie recenzowania i publikacji, lub systemów, w których raporty recenzenta są publikowane wraz z artykułami, lub systemów, w których nie tylko “eksperti” mogą komentować, lub różnych kombinacji powyższych elementów lub innych nowych metod
- **Publikacja**: recenzowana praca naukowa (również praca w procesie publikacyjnym) opisująca nowe wyniki badań lub systematyzująca wiedzę dot. konkretnego zagadnienia (np. praca przeglądowa).
- **Dane badawcze**: dane (np. wyniki doświadczeń, statystyka, pomiary, obserwacje, nagrania wywiadów, obrazu itp.) używane do walidacji wyników przedstawionych w publikacjach naukowych lub inne dane wykorzystywane podczas projektu i opisane w Planie Zarządzania Danymi
- **Badania**: każda systematycznie prowadzona praca twórcza, której celem jest poszerzenie wiedzy
- **Badacz**: każdy członek personelu badawczego **IChF**, bez względu na szczebel i status zatrudnienia, w tym pracownik naukowy lub doktorant.